

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
YVES BOT IŠVADA,
pateikta 2017 m. spalio 26 d.¹

Byla C-550/16

**A,
S
prieš**

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie

(*Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos teismas, posėdžiaujantis Amsterdame, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Patikra pasienyje, prieglobstis ir imigracija – Imigracijos politika – Teisė į šeimos susijungimą – Sąvoka „nelydimas nepilnametis“ – Pabėgėlio teisė į šeimos susijungimą su tėvais – Leidimas laikinai gyventi šalyje – Pabėgėlis, neturintis 18 metų atvykimo į šalį ir prieglobsčio prašymo padavimo metu ir turintis daugiau kaip 18 metų prašymo dėl šeimos susijungimo pateikimo metu – Lemiamo data vertinant nelydimo nepilnamečio statusą“

I. Įžanga

1. Kokia aplinkybė yra lemiamo vertinant nelydimo nepilnamečio statusą? Ar trečiosios šalies pilietis, kuris, būdamas nepilnametis, atvyksta į valstybės narės teritoriją ir gauna prieglobstį jau būdamas pilnametis, gali turėti teisę į šeimos susijungimą kaip nelydimas nepilnametis? Iš esmės būtent į tokius klausimus Teisingumo Teismo prašoma atsakyti.
2. Šioje byloje Teisingumo Teismas turi galimybę priimti sprendimą dėl apsaugos, suteiktinos asmenims, kurie atvyko į Europos Sąjungą būdami nepilnamečiai, gavo pabėgėlio statusą, tada, kol buvo yra nagrinėjamas jų apsaugos prašymas, jau tapę pilnamečiai, ir gavę šį statusą pradėję procedūrą, kuria siekiama šeimos susijungimo.
3. Šiuo atveju reikia suderinti procedūrinius šių prieglobsčio prašytojų nueito kelio etapus ir galimus administracinius vilkinimus, taip pat neišvengiamai bėgantį laiką, kai jie tampa nepilnamečiai kol yra nagrinėjami jų prieglobsčio prašymai, ir kai įgiję pabėgėlio statusą jie prašo savo tėvams suteikti teisę į šeimos susijungimą.

¹ Originalo kalba: prancūzų.

4. Atlikę analizę, siūlysiu Teisingumo Teismui pateikti kuo saugesnį aiškinimą, konstatuojant, kad nelydimu nepilnamečiu, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86/EB² 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą, galima laikyti trečiosios šalies pilietį arba asmenį be pilietybės, kuriam yra daugiau kaip 18 metų ir kuris atvyko į valstybės narės teritoriją nelydimas už jį pagal įstatymą ar papročius atsakingo suaugusiojo, prašo prieglobsčio, tada vykstant procedūrai, dar prieš suteikiant jam prieglobstį atgaline data pagal pateiktą prašymą, tampa pilnametis ir galiausiai prašo teisės į šeimos susijungimą, suteikiamą nelydimiems nepilnamečiams pabėgėliams pagal šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies nuostatas.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

5. Direktyvoje 2003/86 nustatytos valstybių narių teritorijoje teisėtai gyvenančių trečiųjų šalių piliečių naudojimosi šeimos susijungimo teise sąlygos.

6. Šios direktyvos 2, 4, 6 ir 8–10 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(2) Laikantis daugelyje tarptautinės teisės dokumentų įrašyto įsipareigojimo saugoti šeimą ir gerbti šeimos gyvenimą, turėtų būti imamasi priemonių dėl šeimos susijungimo. Ši direktyva gerbia pagrindines teises ir laikosi principų, pripažintų, visų pirma [Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, pasirašytos 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje (toliau – EŽTK)] 8 straipsnyje bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje^[3].

<...>

(4) Šeimos susijungimas yra būtinas, kad būtų galimas šeimos gyvenimas. Jis padeda kurti sociokultūrinį stabilumą, palengvinantį trečiųjų šalių piliečių integraciją valstybėje narėje, o tai padeda siekti ekonominės ir socialinės sanglaudos, vieno iš pagrindinių Sutartyje nurodytų Bendrijos tikslų.

<...>

(6) Šeimai saugoti ir šeimos gyvenimui kurti ar išlaikyti, remiantis bendrais kriterijais, turėtų būti nustatytos materialinės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą.

<...>

(8) Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pabėgėlių padėčiai, atsižvelgiant į priežastis, privertusias juos palikti savo šalį ir neleidusias jiems ten normaliai gyventi su šeima. Dėl to jiems turėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą.

(9) Šeimos susijungimas turėtų būti visais atvejais taikomas šeimos branduolio nariams, t. y. sutuoktiniams ir nepilnamečiams vaikams.

(10) Valstybės narės turi pačios nuspręsti, ar jos nori leisti šeimos susijungimą tiesiosios aukštutinės giminystės linijos giminėms, nesusituokusiems pilnamečiams <...>.“

2 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva dėl teisės į šeimos susijungimą (OL L 251, 2003, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224).

3 Toliau – Chartija.

7. Šios direktyvos 2 straipsnyje apibrėžiamos šios sąvokos:

„Šioje direktyvoje:

- a) „trečiosios šalies pilietis“ – tai kiekvienas asmuo, kuris nėra Sąjungos pilietis, kaip apibrėžta [EB] 17 straipsnio 1 dalyje [dabar – SESV 20 straipsnio 1 dalis];
- b) „pabėgėlis“ – trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, turintis pabėgėlio statusą, kaip apibrėžta 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvencijoje dėl pabėgėlių statuso su pakeitimais, padarytais 1967 m. sausio 31 d. Niujorke pasirašytu protokolu;
- c) „globėjas“ – trečiosios šalies pilietis, teisėtai gyvenantis valstybėje narėje ir pateikiantis prašymą [dėl šeimos susijungimo] arba kurio šeimos nariai prašo šeimos susijungimo, kad prisijungtų prie jo;
- d) šeimos susijungimas – valstybėje narėje teisėtai gyvenančio trečiosios šalies piliečio šeimos narių atvykimas ir gyvenimas toje valstybėje narėje, kad būtų išsaugota šeima, nepaisant ar šeimos santykiai atsirado prieš atvykstant tam gyventojui, ar jam atvykus“.

<...>

- f) „nelydimas nepilnametis“ – aštuoniolikos metų neturintys trečiosios šalies piliečiai arba asmenys be pilietybės, atvykstantys į valstybių narių teritoriją, nelydimi pagal įstatymą ar paprotį atsakingo pilnamečio, ir iki tol, kol jo nesiima veiksmingai globoti toks asmuo, arba nepilnamečiai, kurie tampa nelydimi jiems atvykus į valstybių narių teritoriją.“

8. Direktyvos 2003/86 3 straipsnyje numatyta:

„1. Ši direktyva taikoma tais atvejais, kai globėjas turi valstybės narės išduotą, vien[us] metus arba ilgesnį laiką galiojantį leidimą gyventi ir pagrįstas perspektyvas [perspektyva] gauti teisę į nuolatinę gyvenamąją vietą, jeigu jo šeimos nariai yra bet kuri statusą turintys trečiosios šalies piliečiai.

2. Ši direktyva netaikoma tais atvejais, kai globėjas [yra trečiosios šalies pilietis, kuris]:

- a) prašo pripažinti pabėgėlio statusą, ir dėl jo prašymo dar nėra galutinio sprendimo;
- b) gali gyventi valstybėje narėje dėl to, kad jam teikiama laikina apsauga, arba, kad tuo remdamasis, jis prašo leidimo gyventi ir laukia sprendimo dėl savo statuso;
- c) gali gyventi valstybėje narėje, remiantis papildoma apsaugos forma pagal tarptautinius įsipareigojimus, nacionalinės teisės aktus ar valstybių narių praktiką arba kad tuo pretekstu prašo leidimo gyventi ir laukia sprendimo dėl savo statuso.

<...>

5. Ši direktyva neturi poveikio valstybių narių galimybei priimti arba išlaikyti palankesnes nuostatas.“

9. Šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies a punkte nurodyta:

„Valstybės narės įstatymu ar kitais teisės aktais šiems šeimos nariams gali leisti atvykti ir gyventi pagal šią direktyvą ir laikantis IV skyriuje nustatytų sąlygų:

- a) globėjo arba jo ar jos sutuoktinio pirmos giminystės eilės pagal tiesiąją aukštutinę liniją giminėms, jei juos išlaiko globėjai ir jei jie neturi deramos šeimos paramos kilmės šalyje.“

10. Šios direktyvos 5 straipsnyje nurodyta:

„1. Valstybės narės nustato, ar siekiant pasinaudoti šeimos susijungimo teise prašymą atvykti bei gyventi atitinkamos valstybės narės kompetentingoms institucijoms pateikia globėjas, ar šeimos narys arba nariai.

2. Prie prašymo pridedami dokumentiniai šeimos santykių ir 4 bei 6 straipsniuose bei atitinkamais atvejais 7 ir 8 straipsniuose nurodytų sąlygų laikymosi įrodymai, taip pat šeimos nario (-ių) kelionės dokumentų patvirtintos kopijos.

<...>

3. Prašymas pateikiamas ir nagrinėjamas tuo metu, kai šeimos nariai gyvena ne valstybės narės, kurioje gyvena globėjas, teritorijoje.

<...>

4. Valstybės narės kompetentingos institucijos prašymą pateikusiam asmeniui kuo greičiau ir visais atvejais ne vėliau kaip praėjus devyniems mėnesiams nuo prašymo pateikimo dienos pateikia rašytinį pranešimą apie sprendimą.

Išskirtinėmis aplinkybėmis, susijusiomis su prašymo nagrinėjimo sudėtingumu, pirmoje pastraipoje nurodytas laikotarpis gali būti pratęstas.

Turi būti nurodomi motyvai, dėl kurių prašymas atmetamas. Jei sprendimas nepriimamas pirmoje pastraipoje numatyto laikotarpio pabaigoje, pasekmes nustato atitinkamos valstybės narės nacionaliniai teisės aktai.

5. Nagrinėdamos prašymą, valstybės narės deramai atsižvelgia į nepilnamečių vaikų geriausius interesus.“

11. Direktyvos 2003/86 V skyriuje, 9–12 straipsniuose, konkrečiai reglamentuojamas pabėgėlių šeimos susijungimas. Šios direktyvos 9 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta:

„1. Šis skyrius taikomas valstybių narių pripažintų pabėgėlių šeimų susijungimui.

2. Valstybės narės gali šį skyrių taikyti tik pabėgėliams, kurių šeimos santykiai atsirado iki jų atvykimo.“

12. Šios direktyvos 10 straipsnyje nustatyta:

„1. 4 straipsnis taikomas šeimos narių apibrėžimui, išskyrus tai, kad jo 1 dalies trečia pastraipa netaikoma pabėgėlių vaikams.

2. Valstybės narės gali leisti šeimos susijungimą su kitais 4 straipsnyje nenurodytais šeimos nariais, jei jie yra pabėgėlio išlaikomi.

3. Jei pabėgėlis yra nelydimas nepilnametis, valstybės narės:

a) leidžia šeimos susijungimo tikslu atvykti ir gyventi jo pirmojo giminystės laipsnio tiesiąja aukštutine linija giminėms, netaikydamos 4 straipsnio 2 dalies a punkte nustatytų sąlygų;

b) gali leisti šeimos susijungimo tikslu atvykti ir gyventi jo ar jos teisėtam globėjui ar bet kuriam kitam šeimos nariui, jei tas pabėgėlis neturi giminių tiesiąja aukštutine giminystės linija arba tokių giminių negalima surasti.“

13. Minėtos direktyvos 11 straipsnyje numatyta:

„1. 5 straipsnis taikomas prašymo pateikimui ir nagrinėjimui, atsižvelgiant į šio straipsnio 2 dalį.

2. Jei pabėgėlis negali pateikti oficialių dokumentinių šeimos santykių įrodymų, valstybės narės atsižvelgia į kitus tokių santykių buvimo įrodymus, vertintinus pagal nacionalinę teisę. Prašymą atmetantis sprendimas negali būti grindžiamas tik tuo, kad trūksta dokumentinių įrodymų.“

14. Direktyvos 2003/86 12 straipsnyje nurodyta:

„1. Nukrypstant nuo 7 straipsnio, valstybės narės nereikalauja, kad pabėgėlis ir (arba) jo šeimos narys (-iai) pateiktų kartu su prašymais dėl tų šeimos narių, kurie yra nurodyti 4 straipsnio 1 dalyje, įrodymų, kad pabėgėlis atitinka 7 straipsnyje išdėstytus reikalavimus.

Nepažeisdamos tarptautinių įsipareigojimų, tai atvejais, kai šeimos susijungimas yra galimas trečiojoje šalyje, su kuria globėją ir (arba) jo šeimos narius sieja ypatingi ryšiai, valstybės narės gali reikalauti, kad būtų pateikti pirmoje pastraipoje nurodyti įrodymai.

Valstybės narės gali reikalauti, kad pabėgėlis atitiktų 7 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygas, jei prašymas dėl šeimos susijungimo nepateikiamas per tris mėnesius nuo pabėgėlio statuso suteikimo.

2. Nukrypstant nuo 8 straipsnio, valstybės narės nereikalauja, kad pabėgėlis būtų išgyvenęs jų teritorijoje tam tikrą laikotarpį iki jo / jos šeimos narių prisijungimo prie jo / jos.“

15. Direktyvos 20 straipsnyje nurodyta, kad valstybės narės turi perkelti šią direktyvą į savo nacionalinę teisę ne vėliau kaip iki 2005 m. spalio 3 d.

B. Nyderlandų teisė

16. Pagal 2000 m. lapkričio 23 d. *Vreemdelingenwet 2000* (2000 m. Užsieniečių įstatymas) 29 straipsnio 2 dalies *ab initio* ir c punktą užsienio šalies piliečio, kuris yra nelydimas nepilnametis, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą, tėvams gali būti suteiktas leidimas laikinai gyventi šalyje, suteikiant prieglobstį pagal to paties įstatymo 28 straipsnį, jei nagrinėjamo užsienio šalies piliečio tėvai jo atvykimo momentu buvo jo šeimos branduolio nariai ir tuo pačiu metu atvyko į Nyderlandus arba atvyko per tris mėnesius po to, kai jam buvo suteiktas leidimas laikinai gyventi.

III. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės ir prejudicinis klausimas

17. Eritrėjos pilietė A ir S dukra atvyko į Nyderlandus viena, būdama nepilnametė. 2014 m. vasario 26 d. ji pateikė prieglobsčio prašymą šios valstybės narės teritorijoje. Nagrinėjant jos prieglobsčio prašymą ir kol dar nebuvo priimta jokie galutinio sprendimo, suinteresuotoji tapo pilnametė. 2014 m. spalio 21 d. sprendimu kompetentingos Nyderlandų Karalystės valdžios institucijos suteikė jai leidimą gyventi šalyje dėl prieglobsčio, galiojantį penkerius metus ir įsigaliojantį atgaline data nuo jos pateikto prašymo.

18. 2014 m. gruodžio 23 d. organizacija *VluchtelingenWerk Midden-Nederland* A ir S dukters vardu pateikė prašymą šeimos susijungimo tikslu išduoti leidimą laikinai gyventi šalyje jos tėvams, taip pat trims nepilnamečiams broliams.

19. 2015 m. gegužės 27 d. sprendimu *Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (Valstybės saugumo ir teisingumo reikalų sekretorius, Nyderlandai) atmetė šį prašymą, motyvuodamas tuo, kad tuo metu, kai buvo pateiktas prašymas dėl šeimos susijungimo, suinteresuotasis asmuo buvo pilnametis, todėl negalėjo pretenduoti į nelydimo nepilnamečio statusą, leidžiantį jam įgyti lengvatinę teisę į šeimos susijungimą. 2015 m. rugpjūčio 13 d. skundas dėl šio sprendimo buvo atmetas.

20. 2015 m. rugsėjo 3 d. A. ir S. *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos teismas, posėdžiaujantis Amsterdame, Nyderlandai), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, pareiškė ieškinį dėl šio atmetimo, teigdami, be kita ko, kad iš Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punkto matyti, jog, siekiant nustatyti, ar asmuo gali būti kvalifikuojamas kaip „nelydimas nepilnametis“, svarbi ir lemiamą yra suinteresuotojo asmens atvykimo į atitinkamą valstybę narę data. Valstybės saugumo ir teisingumo sekretorius laikosi priešingos nuomonės, kad šiuo klausimu lemiamą yra ta diena, kai buvo pateiktas prašymas dėl šeimos susijungimo.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad *Raad van State* (Valstybės Taryba, Nyderlandai) dviem 2015 m. lapkričio 23 d. sprendimais⁴ konstatavo, jog į tai, kad užsienio šalies pilietis po atvykimo į šios šalies teritoriją tapo pilnametis, galima atsizvelgti siekiant nustatyti, ar jis patenka į Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą ir ar jį galima laikyti „nelydimu nepilnamečiu“.

22. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šią nuostatą reikia aiškinti kaip reiškiančią, kad sąvoka „nelydimas nepilnametis“ vertinama suinteresuotojo asmens atvykimo į šalies teritoriją metu, nes vartojamas žodis „atvykstantis“, o Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punkte išvardytos tik dvi nukrypimo nuo šio principo išimtys, t. y. nepilnamečio situacija, kai iš pradžių jis buvo lydimas, paskui paleistas vienas, ir priešinga, nelydimo nepilnamečio situacija, kai atvykstant jo niekas nelydėjo ir kuriuo vėliau pasirūpina atsakingas suaugusysis. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, pirma, kad jo šioje byloje nagrinėjamam atvejui netaikoma nė viena iš šių teisės į nelydimų nepilnamečių šeimos susijungimą išimčių ir, antra, kad šias išimtis reikia aiškinti siaurai.

23. Šiomis aplinkybėmis *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos teismas, posėdžiaujantis Amsterdame) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pabėgėlių šeimos susijungimo atveju „nelydimu nepilnamečiu“ pagal Direktyvos 2003/86 2 straipsnio [*ab*] *initio* ir f punktą taip pat galima laikyti 18 metų neturintį trečiosios šalies pilietį arba asmenį be pilietybės, kuris atvyksta į valstybės narės teritoriją nelydimas pagal įstatymą ar paprotį atsakingo pilnamečio ir

- prašo prieglobsčio,
- per prieglobsčio procedūrą valstybėje narėje jam sukanka 18 metų,
- jam suteikiamas prieglobstis atgaline data nuo prašymo pateikimo momento ir
- paskui prašo leisti susijungti šeimai?“

⁴ Žr. sprendimus Nr. 201501042/1/V1 ir Nr. 201502485/1/V1. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teisme susiduria su išaiškinimu, kurio paprastai turi laikytis, nors jis nekyla iš autentiško pagrindinėje byloje nagrinėjamų Sąjungos normų išaiškinimo. Kaip teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, *Raad van State* (Valstybės Taryba) klaidingai išaiškino Direktyvos 2003/86 nuostatas, nors jų prasmė nėra aiški ir jų autentišką aiškinimą turėjo pateikti Teisingumo Teismas. Nenorėdamas veltis į tolesnes diskusijas šiuo klausimu, vis dėlto turėčiau pažymėti, kad šioje byloje gali būti nagrinėjama prieštaringa (bent vidaus lygmeniu) jurisprudencija.

IV. Analizė

24. Teisingumo Teismo iš esmės prašoma atsakyti į klausimą, į kokią datą reikia atsižvelgti nustatant, ar trečiosios šalies pilietis gali būti laikomas nelydimu nepilnamečiu ir remtis savo teise į šeimos susijungimą, jeigu jis atvyko į valstybės narės teritoriją tada, kai dar buvo nepilnametis, paprašė prieglobsčio, gavo šią tarptautinę apsaugą jau tada, kai buvo pilnametis, ir vėliau remiasi savo teise į šeimos susijungimą kaip nelydimas nepilnametis.

25. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas turi bent tris galimybes: t. y. nuspręsti, ar suinteresuotojo asmens atvykimo į valstybės narės teritoriją data, ar prieglobsčio prašymo pateikimo data, ar galiausiai prašymo dėl šeimos susijungimo pateikimo data yra lemiamą vertinant suinteresuotojo asmens teisę kaip nelydimam nepilnamečiui pasinaudoti Direktyvos 2003/86 nuostatomis.

26. Aiškinant Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą ir 10 straipsnio 3 dalį kartu, lemiamą data šiuo klausimu neabejotinai yra ankstesnė už tarptautinės apsaugos suteikimo datą. Todėl ši data gali būti tik prieglobsčio prašymo pateikimo data, atsižvelgiant, pirma, į sąvokos „atvykstantis“ vartojimą šios direktyvos 2 straipsnio *ab initio* ir f punkte, antra, tai, kad šis statusas pripažintas atgaline data, nes jis įsigalioja prašymo pateikimo dieną, ir, trečia, kad ši data yra tiksliausia, kuri yra žinoma administracijai siekiant tiksliai nustatyti atitinkamo asmens amžių.

27. Be to, sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos teismas, posėdžiaujantis Amsterdame) pažymi, kad iš pačios minėtos direktyvos 2 straipsnio *ab initio* ir f punkto formuluotės matyti, jog šią nuostatą reikia suprasti taip, kad lemiamą data vertinant, ar prašytoją reikia laikyti nelydimu nepilnamečiu, turi būti ta diena, kai kompetentinga institucija suteikė leidimą gyventi šalyje, o ne prašymo dėl šeimos susijungimo pateikimo data. Kadangi pabėgėlio statuso suteikimas yra deklaratyvus ir galioja atgaline data, būtent prašymo išduoti leidimą gyventi šalyje data yra lemiamą vertinant, ar prašytojas atitinka nelydimo nepilnamečio apibrėžtį.

28. Iš tiesų dėl priemonės galiojimo atgal jos pasekmių galia neturi būti paskirstomojo pobūdžio. Tai, jog Nyderlandų teisės aktuose apsisaugant numatyta, kad pabėgėlio statusas suteikiamas atgaline data, nuo prašymo pateikimo dienos, neabejotinai reiškia, kad taip suteiktas statusas sukelia pasekmių nuo tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo dienos, taip pat įskaitant teisę į šeimos susijungimą, kuri kyla iš Direktyvos 2003/86, jeigu, kaip šioje byloje, pabėgėlio statusas suteikiamas asmeniui, kuris pateikė prašymą tuo metu, kai buvo nepilnametis. Be to, dėl apsauginio šios nacionalinės priemonės poveikio būtų panaikintas nevienodas požiūris, kurį lemtų skirtinga prieglobsčio prašymų nagrinėjimo trukmė. Be to, jei nebūtų atgaline data suteikiamos visos iš pabėgėlio statuso kylantios teisės, kaip numatyta Nyderlandų teisėje, tai akivaizdžiai prieštarautų vaiko, pateikusio prieglobsčio prašymą dar prieš jam tampant nepilnamečiu, interesui.

29. Be to, šeimos susijungimo negali būti prašoma ir jis negali įvykti, kol kompetentingos nacionalinės institucijos nėra priėmusios galutinio sprendimo dėl prašymo išduoti leidimą gyventi šalyje⁵ pagal Direktyvos 2003/86 3 straipsnio 1 dalį. Kadangi pabėgėlio statuso pripažinimas yra viena iš sąlygų, leidžiančių pateikti prašymą dėl šeimos susijungimo, jeigu ši teisė būtų suteikiama tik tiems asmenims, kurie tarptautinės apsaugos gavimo metu dar buvo nepilnamečiai, nors ši teisė yra deklaratyvi ir galioja atgal, nuo prašymo pateikimo dienos, tai prieštarautų šiai direktyva, taip pat Sąjungos ir kitais tarptautinės teisės aktais, kuriais apsaugomi pabėgėliai, siekiamais tikslams.

5 Žr. *a contrario* generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:288, 34–36 punktai).

30. Pažymėtina, kad pateikdamas šį šeimos susijungimui palankų aiškinimą Teisingumo Teismas išvengtų formalaus Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punkto aiškinimo, kuris sukliudytų siekti šios direktyvos tikslų. Tačiau šiuo atveju nekalbama apie leidimą visiems nepilnamečiams, atvykstantiems į valstybių narių teritoriją, įgyti teisę į šeimos susijungimą. Vis dėlto šią teisę gali gauti asmenys, kurie atvyko į valstybės narės teritoriją būdami nepilnamečiai ir kurie gauna pabėgėlio statusą net ir po to, kai tampa nepilnamečiai, t. y. tuo metu, kai šeimos susijungimas tampa įmanomas, nes primenu, kad pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį asmuo, kuris siekia pasinaudoti nuostatomis, susijusiomis su šeimos susijungimu, turi gauti leidimą gyventi šalyje, kuris, pageidautina, galiotų ilgesnį laiką arba kuris siūlo pagrįstas perspektyvas gauti teisę nuolat gyventi šalyje⁶.

31. Šioje byloje tai paaiškina, kad, norėdama pateikti prašymą dėl šeimos susijungimo, A ir S dukra teisėtai sulaukė, kol įgis teisę į prieglobstį penkeriems metams pagal Direktyvos 2003/86 9 straipsnio 1 dalį. Ji nepateikė prašymo dėl šeimos susijungimo prieš gaudama šią teisę gyventi šalyje, o tai prieštaravo šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies a punktui ir 9 straipsnio 1 daliai, šeimos susijungimo procedūros baigtis taptų neaiški ir galiausiai nacionalinės institucijos „užstrigtų“ gavusios prašymą dėl šeimos susijungimo, dėl kurio susijungiantis asmuo negalėtų negauti leidimo gyventi šalyje. Reikia manyti, kad lemiamą data vertinant nelydimo nepilnamečio statusą yra neabejotinai skaičiuojama nuo tos dienos, kai šeimos susijungimas tampa įmanomas, t. y. nuo tada, kai kompetentinga institucija priima prašymą išduoti leidimą gyventi⁷. Pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į deklaratyvų ir atgal galiojančių pabėgėlio statuso suteikimą, sugrįžtama prie prieglobsčio prašymo pateikimo dienos.

32. Apibendrinant, galima pasakyti, kad jeigu šioje byloje suinteresuotasis asmuo laikosi procedūrų ir jų sekos, tai neturėtų jam kenkti ir jį už tai reikia tik pagirti.

33. Iš tiesų ypatingomis šios bylos aplinkybėmis reikia atsižvelgti į prieglobsčio prašymų nagrinėjimo trukmę ir neišvengiamą laiko tėkmę, dėl kurios suinteresuotasis asmuo tą dieną, kai jam buvo suteiktas prieglobstis, tapo pilnametis, todėl galėjo pateikti prašymą, kad jo tėvai, kurių vienas tuo metu buvo Etiopijoje, o kitas – Izraelyje, prisijungtų prie jo Nyderlanduose siekdami atnaujinti šeiminius ryšius ir privatų gyvenimą, į kurį pagal EŽTK 8 straipsnį ir Chartijos 7 straipsnį, kaip juos yra išaiškinęs Teisingumo Teismas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, turi teisę kiekvienas trečiosios šalies pilietis.

34. Šiuo klausimu Direktyvos 2003/86 6 konstatuojamojoje dalyje numatyta šeimos apsauga ir šeiminio gyvenimo palaikymas. Tai neabejotinai reiškia, kad šį teisės aktą reikia nesiaurai aiškinti laikantis EŽTK 8 straipsnio ir Chartijos 7 straipsnio, kad jis netaptų neveiksmingas ir nebūtų pažeistas šios direktyvos tikslas – skatinti šeimų susijungimą⁸.

35. Be to, Teisingumo Teismas jau turėjo galimybę priminti, jog iš minėtos direktyvos 2 konstatuojamosios dalies matyti, kad priemonės, kurios yra susijusios su šeimos susijungimu, turėtų būti nustatomos laikantis daugelyje tarptautinės teisės dokumentų įtvirtinto įpareigojimo saugoti šeimą ir gerbti jos gyvenimą.

36. Taip pat primenu, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją Chartijos 7 straipsnyje pripažįstama teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą turi būti taikoma kartu su pareiga pirmiausia vadovautis vaiko interesais, įtvirtinta šios Chartijos 24 straipsnio 2 dalyje. Pagal šios nuostatos reikalavimus valstybės narės, per valstybės ar privačias institucijas priimdamos su vaiku

6 Šiuo klausimu žr. mano išvadą sujungtose bylose *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:595, 56 punktas).

7 Pagal analogiją žr. generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:288, 34 ir 36 punktai).

8 Šiuo klausimu žr. 2010 m. kovo 4 d. Sprendimą *Chakroun* (C-578/08, EU:C:2010:117, 43 ir 44 punktai) ir mano išvadą sujungtose bylose *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:595, 63 punktas).

susijusių teisės aktą, pirmiausia turi vadovautis vaiko interesais. Šis reikalavimas aiškiai primenamas Direktyvos 2003/86 5 straipsnio 5 dalyje. Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog valstybės narės turi įsitikinti, kad vaikas gali reguliariai palaikyti santykius ir tiesioginius ryšius su abiem tėvais⁹. Šis reikalavimas yra tiesiogiai primintas Direktyvos 2003/86 5 straipsnio 5 dalyje.

37. Nors iš Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos nebūtinai matyti, kad teisė į šeimos susijungimą gali būti taikoma pilnamečiams vaikams remiantis privataus gyvenimo ir šeimos apsauga, vis dėlto matyti ir tai, kad vaiko ir jo šeimos tarpusavio ryšiai turi būti palaikomi ir kad šeimos ryšys gali būti nutrauktas tik dėl išimtinių aplinkybių. Pagal šią jurisprudenciją darytina išvada, kad turi būti padaryta viskas, kad būtų išsaugoti asmeniniai ryšiai ir šeimos vienybė arba „atkurta“ šeima¹⁰.

38. Šiuo klausimu Europos Žmogaus Teisių Teismas atsižvelgia į kelias su vaiku susijusias individualias aplinkybes, leidžiančias geriau įvertinti jo interesus ir užtikrinti jo gerovę. Be kita ko, jis įvertina vaiko amžių ir brandą, taip pat tai, kiek jis yra priklausomas nuo tėvų, ir atsižvelgia į tėvų buvimą arba nebuvimą. EŽTT taip pat atkreipia dėmesį į aplinką, kurioje vaikas gyvena, ir į jo padėtį kilmės šalyje¹¹. Taip pat teismas, kad įvertintų sunkumus, su kuriais vaikas gali susidurti, atkreipia dėmesį į aplinką, kurioje vaikas gyvena, ir situaciją, kuri yra atitinkamo vieno iš tėvų kilmės valstybėje. Būtent atsižvelgdamas į visus šiuos aspektus ir suderindamas juos su bendru susitariančiųjų valstybių interesu EŽTT savo sprendimuose vertina, ar priimdamos sprendimus šios valstybės užtikrins tinkamą pusiausvyrą ir laikysis EŽTK 8 straipsnio nuostatų.

39. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad įgyvendindamos Direktyvą 2003/86 ir nagrinėdamos prašymus susijungti su šeima kompetentingos nacionalinės institucijos turi subalansuoti ir pagrįstai įvertinti visus esamus interesus, visų pirma atsižvelgdamos į atitinkamų vaikų interesus¹².

40. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, darytina išvada, kad jei šioje byloje būtų vertinama ta pusiausvyra, reikėtų pažymėti, pirma, kad A ir S dukra, būdama viena ir nepilnametė, atvyko į Nyderlandų Karalystės teritoriją, antra, kad ji kilusi iš Eritrėjos valstybės, ir, trečia, kad, suteikus jai teisę į šeimos susijungimą, galėtų iš naujo susitelkti visa jos šeima. Taip būtų teikiama pirmenybė teisei į visų jos narių privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, nepaisant to, kad šiuo metu kompetentinga valstybės narės institucija priima sprendimą dėl šeimos susijungimo, suinteresuotasis asmuo, kuris atvyko į Nyderlandų Karalystės teritoriją kaip nelydimas nepilnametis, tapo pilnametis ir negali būti laikomas vaiku griežtąja prasme.

41. Šiuo aspektu galimybė pripažinti, kad teisė į šeimos susijungimą bus suteikta asmeniui, kaip antai ieškovų pagrindinėje byloje dukrai, kuri, būdama nepilnametė ir nelydima, atvyko į valstybės narės teritoriją, tačiau pabėgėlio statusą gavo jau pasiekusi pilnametystę, todėl galėtų prašyti jai taikyti nuostatas, susijusias su teise į šeimos susijungimą, tik po šio įvykio, pagal Direktyvos 2003/86 3 straipsnio 2 straipsnio a punktą viršija valstybėms narėms nustatytus tikslus.

9 Žr. mano išvadą sujungtose bylose *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:595, 77 ir 78 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija) ir 2012 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 76 punktas).

10 Žr. mano išvadą sujungtose bylose *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:595, 73 punktas), taip pat 2010 m. liepos 6 d. EŽTT sprendimą *Neulinger ir Shuruk prieš Šveicariją*, (CE:ECHR:2010:0706JUD004161507, § 136 ir jame nurodyta jurisprudencija).

11 Žr. mano išvadą sujungtose bylose *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:595, 74 punktas), 2001 m. gruodžio 21 d. EŽTT sprendimą *Sen prieš Nyderlandus*, CE:ECHR:2001:1221JUD003146596, § 37 ir 2006 m. sausio 31 d. Sprendimą *Rodrigues da Silva ir Hoogkamer prieš Nyderlandus* (CE:ECHR:2006:0131JUD005043599, § 39). Taip pat žr. 2006 m. birželio 27 d. Sprendimą *Parlamentas / Taryba* (C-540/03, EU:C:2006:429, 56 punktas).

12 Šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 81 punktas).

42. Be to, kaip pabrėžia ieškovai pagrindinėje byloje, šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies nuostatose numatyta teisė į šeimos susijungimą negali priklausyti nuo to, kaip greitai valstybės narės administracinės tarnybos gali išnagrinėti prieglobsčio prašymų bylas, juo labiau jei atitinkami asmenys po kelių mėnesių tampa pilnamečiai, ir jeigu institucijos reguliariai ragina valstybes nares teikti pirmenybę nelydimų nepilnamečių prieglobsčio prašymams, siekiant atsižvelgti į ypatingą jų pažeidžiamumą, dėl kurio reikalinga speciali apsauga¹³.

43. Pagrindinėje byloje suinteresuotasis asmuo po atvykimo į Nyderlandų Karalystės teritoriją turėjo aštuonis mėnesius pabėgėlio statusui gauti. Taigi šioje byloje gana įprastai kalbama apie įprastus prieglobsčio prašymų nagrinėjimo terminus, nors Direktyvos 2005/85/EB¹⁴ 23 straipsnio 2 dalyje, kuri taikyta bylos faktinių aplinkybių laikotarpiu, buvo numatyta, kad prieglobsčio prašymai turi būti išnagrinėti per trumpą laiką, maždaug per šešis mėnesius, kaip Komisija pabrėžia savo pastabose.

44. Šiuo klausimu taip pat pažymėtina, jog Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pirmenybę reikėtų teikti aiškinimui, leidžiančiam užtikrinti, kad prašymų dėl šeimos susijungimo patenkinimas iš esmės priklausytų nuo prašytojui, o ne administracijai priskiriamų aplinkybių, pavyzdžiui, prašymo nagrinėjimo trukmės¹⁵.

45. Dėl šių aplinkybių Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą bei 10 straipsnio 3 dalį reikėtų aiškinti plačiai, atsižvelgiant į įprastą prieglobsčio prašymų nagrinėjimo laiką ir valdžios institucijų galimybę išnagrinėti kai kurias prieglobsčio prašytojų bylas pirmenybės tvarka, be kita ko, jeigu šie asmenys netrukus taps pilnamečiai.

46. Be to, pripažįstamasis pabėgėlio statuso suteikimo pobūdis reiškia, kad valstybės narės negali siekti atsisakyti priimtų įsipareigojimų arba juos apeiti tiek, kad normos, susijusios su bendra Europos prieglobsčio sistema, netektų prasmės, atsisakant atidžiai nagrinėti nepilnamečių asmenų, kurie jų teritorijoje yra nelydimi, prieglobsčio prašymus, siekiant paslėpto tikslo neįgyvendinti lengvatinės teisės į šeimos susijungimą, priklausančios nepilnamečiams nelydimiems pabėgėliams. Negalima leisti šių normų taikyti siaurai, nes dėl to būtų atgrasomi prieglobsčio prašytojai ir dar labiau padidėtų kliūtys, su kuriomis jau susiduria šie asmenys ir jų šeimos¹⁶.

47. Vis dėlto šiuo atveju nesiekama įtvirtinti pozicijos, kuria būtų norima nustatyti, kad tam tikrą laiką lengvatinė nepilnamečių teisė į šeimos susijungimą turi būti išlaikyta net ir tuo atveju, jeigu jie tampa pilnamečiai. Tai nereiškia, kad reikia neigti teisinės pasekmės, susijusias su pilnametyste. Vis dėlto esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje apsaugines Direktyvos 2003/86 nuostatas būtų galima taikyti labai jauniems suaugusiems pabėgėliams, atsižvelgiant į procedūrų seką, pilnametystės įgijimo greitumą ir galimybę paversti šeimos susijungimą tikrove.

48. Iš tiesų reikia manyti, kad konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis ir dar kartą atsižvelgiant į deklaratyvų ir pabėgėlio statuso, leidžiančio pateikti prašymą dėl šeimos susijungimo, suteikimą atgaline data asmeniui, pateikusiam prieglobsčio prašymą tada, kai jis dar buvo nepilnametis, tai nereiškia pernelyg plataus šios direktyvos nuostatų aiškinimo.

13 Žr. 2016 m. lapkričio 30 d. pirmojo Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Frans Timmermans, deklaraciją, kurioje valstybės narės raginamos spartinti nelydimų nepilnamečių registraciją ir gerinti jų apsaugą.

14 2005 m. gruodžio 1 d. Tarybos direktyva 2005/85/EB, nustatanti būtiniausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse (OL L 326, 2005, p. 13).

15 Pagal analogiją žr. 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:2092, 17 punktą).

16 Pagal analogiją žr. mano išvadą byloje *Danqua* (C-429/15, EU:C:2016:485, 75–79 punktai). Šiuo klausimu taip pat žr. 2014 m. liepos 10 d. EŽTT sprendimą *Tanda-Muzinga prieš Prancūziją* (CE:ECHR:2014:0710JUD000226010, § 75 ir 76).

49. Jei Teisingumo Teismas nesivadovautų šiuo siūlymu, reikėtų subsidiariai priminti, kad, atsižvelgiant į minėtos direktyvos 8 ir 10 konstatuojamąsias dalis, valstybės narės turi užtikrinti pabėgėliams palankesnes šeimos susijungimo sąlygas ir gali leisti tiesiosios aukštutinės linijos giminaičių susijungimą. Iš tiesų tapus pilnamečiu tiesiog išnyksta pirmenybės teisė ir palankesnės taisyklės, kurios buvo taikomos suinteresuotajam asmeniui, kai jis buvo nepilnametis, dėl jo teisės į šeimos susijungimą.

50. Taip pat reikėtų pažymėti Sąjungos ir kitus tarptautinės teisės aktus, kuriuose numatyta, kad prašymus dėl šeimos susijungimo, kuriuos pateikia pabėgėlio statusą turintys asmenys, valstybės narės turi nagrinėti apdairiai ir ypač geranoriškai¹⁷.

51. Šiuo požiūriu, jei šioje byloje A ir S dukra nebūtų laikoma nelydima nepilnamete, Direktyvos 2003/86 nuostatų nebūtų galima aiškinti kaip kliudančių jos galimybei suteikti jos tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiams teisę į šeimos susijungimą, laikantis šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies a punkto, kuriame numatyta, kad valstybės narės gali leisti dėl šeimos susijungimo atvykti į šalį ir joje gyventi pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiams, kai jie yra minėtų asmenų išlaikomi ir neturi reikalingos šeimos paramos kilmės šalyje.

52. Šiuo aspektu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, pirma, ar nacionalinėje teisėje numatyta galimybė patenkinti prašymą dėl šeimos susijungimo, pateiktą dėl pabėgėlio tiesiosios aukštutinės linijos giminaičių ir, antra, ar šioje byloje nagrinėjamas atvejis atitinka tas sąlygas.

53. Jeigu toks aiškinimas būtų taikomas šioje byloje, reikėtų išsiaiškinti, ar asmuo, kuris neseniai tapo pilnametis, gali pats vienas prisiimti visos šeimos poreikius.

54. Manau, reikia užtikrinti kuo plačiausią apsaugą, siekiant kuo labiau atsižvelgti į nelydimų nepilnamečių, atvykstančių į valstybių narių teritoriją, ypatingą pažeidžiamumą, taip pat jaunų suaugusiųjų, kurie turi pabėgėlio statusą¹⁸ ir kurių pilnametystę reikia įvertinti, taip nepakenkiant Sąjungos teisės aktų leidėjo migracijos srautų ribojimo srityje nustatytiems tikslams.

55. Iš tiesų primenu, kad šeimos susijungimas išreiškia principą¹⁹ ir kad šio principo išimtys turi būti aiškinamos siaurai. Be to, pažymėtina, kad pripažinus šeimos susijungimą per susijungiantį vaiką nekyla jokie ypatingo pavojaus nacionalinei politikai, nes tėvai patys gali prašyti šeimos susijungimo savo vaikams, jeigu jie yra nepilnamečiai ir išlaikomi.

17 Žr. 2006 m. birželio 27 d. Sprendimą *Parlamentas / Taryba* (C-540/03, EU:C:2006:429, 57 punktas), kuriame primenama, kad Vaiko teisių konvencija, kurią Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė savo 1989 m. lapkričio 20 d. Rezoliucijoje 44/25 ir kuri įsigaliojo 1990 m. rugsėjo 2 d. taip pat užtikrina šeimos gyvenimo gerbimo principą. Ji pagrįsta pripažinimu, išreikštu jos šeštoje konstatuojamojoje dalyje, jog vaikas gali visapusiškai ir harmoningai vystytis tik augdamas šeimoje. Be to, šios konvencijos 9 straipsnio 1 dalis nustato, jog valstybės dalyvės užtikrina, kad vaikas nebūtų išskirtas su tėvais prieš jų norą, o jos 10 straipsnio 1 dalis numato, jog iš šios pareigos išplaukia, kad vaiko ar jo tėvų prašymą įvažiuoti į valstybę dalyvę arba išvykti iš jos, kad šeima galėtų susijungti, valstybė dalyvė turi svarstyti palankiai nusiteikusi, humaniškai ir kruopščiai. Taip pat žr. šios konvencijos 22 straipsnį, kuriame įtvirtinta kiekvieno vaiko teisė gyventi su savo tėvais. Dar žr. 1951 m. liepos 25 d. Jungtinių Tautų nuolatinių atstovų konferencijos dėl pabėgėlių ir asmenų be pilietybės baigiamąjį aktą ir 2014 m. liepos 10 d. EŽTT sprendimą *Tanda-Muzinga prieš Prancūziją* (CE:ECHR:2014:0710JUD000226010, § 44 ir 45 bei § 48 ir 49, kuriuose taip pat nurodyta Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R(99)23 dėl pabėgėlių ir kitų asmenų, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, šeimos susijungimo, priimta 1999 m. gruodžio 15 d., arba 2008 m. lapkričio 20 d. Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro Thomas Hammarberg memorandumą jam lankantis 2008 m. gegužės 21–23 d. Prancūzijoje).

18 Europos Tarybos prekybos žmonėmis ekspertų grupė penktojoje ir šeštojoje bendrosiose veiklos ataskaitose (apimančiose laikotarpį nuo 2014 m. spalio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. ir nuo 2016 m. sausio 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d., pateikiama internete adresu <https://rm.coe.int/168063093d> ir <https://rm.coe.int/1680706a43>) pripažįsta, kad specifinę apsaugą reikėtų suteikti vaikams ir paaugliams migrantams arba prieglobsčio prašytojams, atsižvelgiant į jų patiriamą prekybos žmonėmis pavojų. Atsižvelgiant į tai, ši plati apsauga turi apimti visus pavojus, kuriuos patiria nepilnamečiai ir jauni suaugusieji, trečiųjų šalių piliečiai, esantys valstybių narių teritorijoje. Tiksliau, ši ekspertų grupė savo 2017 m. liepos 28 d. deklaracijoje, paskelbtoje minint 4-ąją pasaulinę nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis dieną, pateikiama adresu http://www.coe.int/fr/web/portal/news-2017/-/asset_publisher/StEVosr24HJ2/content/states-must-act-urgently-to-protect-refugee-children-from-trafficking?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Ffr%2Fweb%2Fportal%2Fnews-2017%3Fp_id%3D101_INSTANCE_StEVosr24HJ2%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-4%26p_p_col_count%3D1, be kita ko, kvestionavo daugelio valstybių nustatytus šeimos susijungimo apribojimus.

19 Šiuo klausimu žr. 2010 m. kovo 4 d. Sprendimą *Chakroun* (C-578/08, EU:C:2010:117, 43 punktas) ir mano išvadą sujungtose bylose *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:595, 59 punktas).

56. Tai reiškia, kad reikia vertinti šio pobūdžio šeimos susijungimo tarpusavio priklausymo ryšius, taip pat emocinius ir fizinius ryšius. Šiuo požiūriu negalima teigti, bent jau ne mūsų šiuolaikinėje visuomenėje, kad priklausymo ryšiai tarp tėvų ir vaikų iš karto nutrūksta tą dieną, kai vaikas tampa pilnametis ir kad jo jau nebegalima laikyti nepilnamečiu vaiku.

57. Be to, Direktyva 2003/86 siekiama atsižvelgti į atitinkamų asmenų pažeidžiamumą. Neigiant iš Eritrėjos valstybės į valstybių narių teritoriją atvykusių nepilnamečių asmenų, gavusių pabėgėlio statusą, pažeidžiamumą, nors per tą laiką jie ir tapo pilnamečiai tai prieštarautų Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamiems tikslams.

58. Iš viso to, kas nurodyta, darytina išvada, kad nelydimu nepilnamečiu, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą, turi būti laikomas trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, kuriam yra bent 18 metų, kuris atvyksta į valstybės narės teritoriją nelydimas už jį pagal teisės aktus ar papročius atsakingo suaugusiojo, kuris prašo prieglobsčio ir vykstant procedūrai tampa pilnametis, kuriam prieš tai atgaline data nuo prašymo dienos suteikiamas pabėgėlio statusas, ir kuris galiausiai prašo suteikti jam teisę į šeimos susijungimą, sutiekiamą nelydimiems nepilnamečiams pabėgėliams pagal šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies nuostatas.

59. Jeigu Teisingumo Teismas nepritartų šiam aiškinimui, reikėtų kelti klausimą dėl Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinkimų priimant Direktyvą 2003/86, aiškiai nepriimant sprendimo dėl datos, į kurią reikėtų atsižvelgti siekiant įvertinti nelydimo nepilnamečio statusą, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą. Šitaip teisės aktų leidėjas pasirinko visišką derinimą, nepalikdamas valstybėms narėms jokios diskrecijos, arba labai plačią diskreciją toms valstybėms, kurios, vis dėlto laikydamosi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, galėtų nustatyti tinkamiausią momentą įvertinti asmens teisę, kad jam būtų taikomos nuostatos dėl šeimos susijungimo pagal šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalį.

60. Šiuo klausimu, priešingai nei teigia Nyderlandų Karalystė, Lenkija ir Komisija, tai yra privalomos nuostatos pagal Direktyvos 2003/86 10 straipsnio 3 dalies a punktą. Jei tai yra nepilnametis nelydimas pabėgėlis, valstybės narės „leidžia“ jam atvykti ir gyventi šalyje susijungimo su jo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiais tikslu. Ši nuostata suformuluota imperatyviai ir įpareigoja valstybes nares laikytis tikslų pozityvių įpareigojimų. Todėl valstybės narės neturi jokios diskrecijos, o jeigu ji būtų, negalėtų būti naudojama taip, kad būtų pakenkta šios direktyvos tikslui skatinti šeimos susijungimą²⁰.

61. Nelydimi nepilnamečiai pabėgėliai iš tiesų turi teisę į šeimos susijungimą su pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiais. Be to, Teisingumo Teismas šiuo klausimu yra nusprendęs, kad Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 1 dalis nustato valstybėms narėms tiksliai pozityvias pareigas, kurias atitinka aiškiai apibrėžtos subjektyvios teisės, nes ji direktyvoje apibrėžtais atvejais jas įpareigoja leisti atitinkamų globėjo šeimos narių susijungimą, neleidama joms naudotis savo diskrecija²¹.

62. Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad nors valstybės narės vis dėlto turi tam tikrą diskreciją pagal Direktyvą 2003/86 nustatyti teisės į šeimos susijungimą įgyvendinimo sąlygas, ši teisė turi būti aiškinama siaurai, kai leidimas susijungti šeimai yra taisyklė²².

²⁰ Pagal analogiją žr. generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:288, 25 ir 61 punktai).

²¹ Žr. 2006 m. birželio 27 d. Sprendimą *Parlamentas / Taryba* (C-540/03, EU:C:2006:429, 60 punktas) ir 2010 m. kovo 4 d. Sprendimą *Chakroun* (C-578/08, EU:C:2010:117, 41 punktas). Taip pat šiuo klausimu žr. generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:288, 23 punktas).

²² Žr. 2010 m. kovo 4 d. Sprendimą *Chakroun* (C-578/08, EU:C:2010:117, 43 punktas) ir 2012 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 74 punktas) taip pat generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:288, 24 punktas).

63. Taigi, kadangi Sąjungos teisės aktų leidėjas nenurodė datos, leidžiančios įvertinti teisę į šeimos susijungimą, jeigu to prašantis asmuo yra nelydimas nepilnametis ir jeigu jį lydintys asmenys yra jo aukštutinės linijos giminaičiai, to negalima analizuoti kaip diskrecijos suteikimo valstybėms narėms vertinant, kokios sąlygos turi būti įvykdytos siekiant gauti šią principinę apsaugą ir lengvatinę teisę. Tik jeigu suinteresuotasis asmuo nebelaikomas nelydimu nepilnamečiu, valstybės narės turi diskreciją leisti šeimos susijungimą.

64. Šiuo požiūriu taip reikėtų aiškinti lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus, siekiant atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą, jeigu Teisingumo Teismas, kaip siūlau, nuspręstų, kad nepilnametis asmuo, atvykęs į valstybės narės teritoriją ir įgijęs pabėgėlio statusą tik tada, kai tapo pilnametis, vis dėlto gali būti laikomas nelydimu nepilnamečiu, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą, todėl gali reikalauti šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies nuostatose numatytos lengvatinės teisės į šeimos susijungimą.

65. Jei Teisingumo Teismas nepritartų, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos nuostatos yra privalomos ir galimybei laikyti suinteresuotąjį asmenį nelydimu nepilnamečiu, tada reikėtų nurodyti, kad, aiškinant Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą taip, kad data, į kurią reikėtų atsižvelgti siekiant nustatyti, ar prašytojas turi teisę į šeimos susijungimą, būtų prašymo dėl šeimos susijungimo padavimo data, nebūtų laikomasi veiksmingumo reikalavimo. Iš tiesų toks aiškinimas neleistų asmenims pasinaudoti šeimos susijungimu, nors, kaip jau buvo nurodyta, šios direktyvos tikslas yra būtent skatinti šeimos apsaugą, be kita ko, pripažįstant pabėgėlių teisę į šeimos susijungimą²³.

66. Iš viso to, kas nurodyta, darytina išvada, jog siūlau Teisingumo Teismui konstatuoti, kad nelydimu nepilnamečiu, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą, galima laikyti trečiosios šalies pilietį arba asmenį be pilietybės, jaunesnį nei 18 metų, kuris atvyksta į valstybės narės teritoriją nelydimas pagal teisės aktus arba papročius už jį atsakingo suaugusiojo, prašo prieglobsčio, o vėliau vykstant šiai procedūrai atgaline data nuo prašymo pateikimo dienos tampa pilnametis ir galiausiai prašo teisės į šeimos susijungimą, suteikiamą nelydimiems nepilnamečiams pabėgėliams pagal šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies nuostatas.

V. Išvada

67. Atsižvelgdamas į pirmiau pateiktus samprotavimus siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos teismas, posėdžiaujantis Amsterdame, Nyderlandai) pateiktą prejudicinį klausimą:

Nelydimu nepilnamečiu, kaip tai suprantama pagal 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą 2 straipsnio *ab initio* ir f punktą, galima laikyti trečiosios šalies pilietį arba asmenį be pilietybės, jaunesnį nei 18 m., kuris atvyksta į valstybės narės teritoriją nelydimas pagal teisės aktus arba papročius už jį atsakingo suaugusiojo, prašo prieglobsčio, o vėliau vykstant šiai procedūrai atgaline data nuo prašymo pateikimo dienos tampa pilnametis ir galiausiai prašo teisės į šeimos susijungimą, suteikiamą nelydimiems nepilnamečiams pabėgėliams, pagal šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies nuostatas.

23 Žr. 2006 m. birželio 27 d. Sprendimą *Parlamentas / Taryba* (C-540/03, EU:C:2006:429, 88 punktą), kuriame Teisingumo Teismas priminė, kad nors valstybės narės turi diskreciją, pagal tam tikras Direktyvos 2003/86 nuostatas jos vis tiek privalo nagrinėti prašymą atsižvelgdamas į vaiko interesus ir siekdamas skatinti šeimos gyvenimą.